ELIZABETH GASKELL • **Cranford**

Cranford

© Sonsöz: Audrey Jaffe, "Cranford and Ruth",
The Cambridge Companion to Elizabeth Gaskell, Jill Matus,
Cambridge University Press, 2007.
Bu makalenin hakları Cambridge University Press'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 2359 • İletişim Klasikleri 102
ISBN-13: 978-975-05-2019-8
© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2016, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Barış Özkul, Emrah Serdan, Güneş Akkor
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Carlton Alfred Smith, "Geçmişi yad etmek", 1888
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Nazmi Cihan Beken
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ELIZABETH GASKELL

Cranford

Cranford

ÇEVİRENLER

Taciser Belge - Fatih Özgüven

BARIŞ ÖZKUL'UN ÖNSÖZÜ VE
AUDREY JAFFE'NİN SONSÖZÜYLE

iletişim

ELIZABETH CLEGHORN GASKELL ya da edebi unvanıyla "Mrs. Gaskell", 29 Eylül 1810'da Londra'nın Chelsea mahallesinde dünyaya geldi. Bir rahibin kızı olan Gaskell, annesinin ölümünden sonra Knutsford, Cheshire'daki teyzesinin yanında büyüdü. Bu yer, *Cranford* romanındaki eve esin kaynağı olmuştur. Önce Barford, sonra Stratford-upon-Avon'daki yatılı okullarda eğitim gördü. 1832 yılında, Manchester'daki Üniteryen kilisenin vaizi olan William Gaskell ile evlendi; mutlu evliliklerinin ilk on altı yılı boyunca çocuklarını yetiştirmekle, kalabalık ev ahalisi ve kilisenin yoksulluğuyla bilinen cemaati ile ilgilendi. Heidelberg'e seyahat etti ve yazmaya başladı. Sanayi Devrimi sonrası Manchester'ı konu aldığı *Mary Barton* isimli ilk romanı 1848'de yayımlandı ve beklemediği bir başarı getirdi. Charles Dickens ile dostluk kurdu ve *Household Words* adlı dergisine düzenli olarak öyküler yazmaya başladı. Mekân olarak yine Manchester'ı seçtiği *Kuzey ve Güney* romanı 1854 yılında yayımlandı. 1851 ve 1853 yılları arasında *Household Words* dergisinde eskizler halinde tefrika edilen *Cranford* romanı, Victoria dönemi İngilteresi'nin kasaba hayatı ahlâkını hicvediyordu. 1855 yılında hayatını kaybeden Brontë'nin babası Patrick Brontë, Gaskell'dan kızının yaşamöyküsünü yazmasını istedi. Ortaya çıkan *The Life of Charlotte Brontë* (Charlotte Brontë'nin Hayatı), itinayla yazılmış, Gaskell'ın yazara karşı olan sevgisini belli eden bir biyografidir ve türünün en iyi örneklerinden biri olarak kabul edilir. Başarılı bir yazar ve bir vaizin eşi olarak Gaskell, hayatı boyunca geniş bir sosyal çevreye sahip oldu. *Sylvia's Lovers* (Sylvia'nın Âşıkları, 1863) ve *Wives and Daughters* (Kadınlar ve Kızları, 1866) gibi geç dönem romanlarında ne kadar usta bir kalemi olduğunu gösterir. Dickens da ondaki bu yeteneğin farkındaydı; ancak Gaskell, söz geçirememiş olduğu ender insanlardan bir tanesidir. Fransa, İtalya ve Almanya'ya düzenli olarak seyahat eden, refah içinde ve üretken bir hayat süren Gaskell, 1865 yılında Hampshire'da eşi William'a sürpriz olarak aldığı evi gezdirdiği sırada ani bir kalp krizi sonucu hayatını kaybetti. Çocukluğunun geçtiği Knutsford'a gömüldü. 2010 yılında Westminster Abbey'nin şairler köşesinde Gaskell adına bir anıt yapıldı. En sevdiği romanı ve en büyük mirası *Cranford* oldu; dostu John Ruskin'e ölümünden önce, "Ne zaman kötü hissetsem ya da hastalansam, tekrar bu kitabı elime alırım, neşem yerine gelir" demişti.

Yedinci Bölüm'e kadar Fatih Özgüven, devamını Taciser Belge çevirmiştir.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER *7*

KRONOLOJİ *13*

ÖNSÖZ
ELIZABETH GASKELL ÜZERİNE / Barış Özkul *21*

Cranford

BİRİNCİ BÖLÜM
Bizim Sosyetemiz *41*

İKİNCİ BÖLÜM
Albay *55*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Eskilerden Bir Aşk Macerası *73*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Yaşlı Bir Bekârı Ziyaret *85*

BEŞİNCİ BÖLÜM
Eski Mektuplar *99*

ALTINCI BÖLÜM
Zavallı Peter *113*

YEDİNCİ BÖLÜM
Ziyaret *129*

SEKİZİNCİ BÖLÜM
"Leydi Hazretleri" *143*

DOKUZUNCU BÖLÜM
Sinyor Brunoni *159*

ONUNCU BÖLÜM
Panik *171*

ON BİRİNCİ BÖLÜM
Samuel Brown *189*

ON İKİNCİ BÖLÜM
Nişan Haberi *203*

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Durdurulan Ödemeler *215*

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Muhtaç Düşmüş Arkadaşlar *229*

ON BEŞİNCİ BÖLÜM
Mutlu Bir Geri Dönüş *251*

ON ALTINCI BÖLÜM
Cranford'da Huzur *267*

SONSÖZ
CRANFORD / AUDREY JAFFE *277*

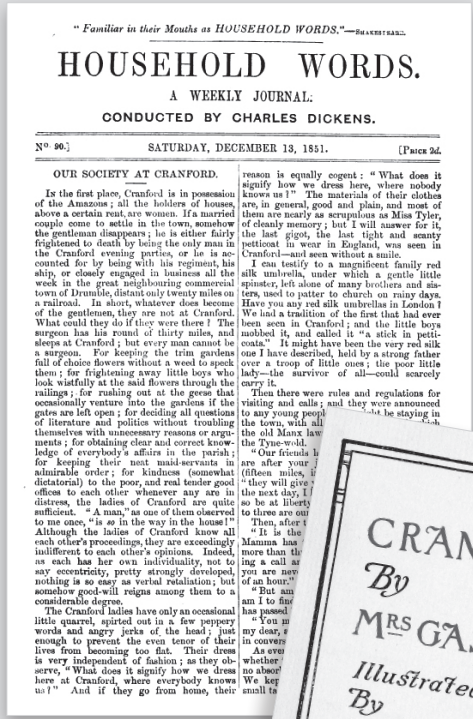

"Familiar in their Mouths as HOUSEHOLD WORDS."—SHAKESPEARE.

HOUSEHOLD WORDS.

A WEEKLY JOURNAL.

CONDUCTED BY CHARLES DICKENS.

No. 90.] SATURDAY, DECEMBER 13, 1851. [PRICE 2d.

OUR SOCIETY AT CRANFORD.

In the first place, Cranford is in possession of the Amazons; all the holders of houses, above a certain rent, are women. If a married couple come to settle in the town, somehow the gentleman disappears; he is either fairly frightened to death by being the only man in the Cranford evening parties, or he is accounted for by being with his regiment, his ship, or closely engaged in business all the week in the great neighbouring commercial town of Drumble, distant only twenty miles on a railroad. In short, whatever does become of the gentlemen, they are not at Cranford. What could they do if they were there? The surgeon has his round of thirty miles, and sleeps at Cranford; but every man cannot be a surgeon. For keeping the trim gardens full of choice flowers without a weed to speck them; for frightening away little boys who look wistfully at the said flowers through the railings; for rushing out at the geese that occasionally venture into the gardens if the gates are left open; for deciding all questions of literature and politics without troubling themselves with unnecessary reasons or arguments; for obtaining clear and correct knowledge of everybody's affairs in the parish; for keeping their neat maid-servants in admirable order; for kindness (somewhat dictatorial) to the poor, and real tender good offices to each other whenever any are in distress, the ladies of Cranford are quite sufficient. "A man," as one of them observed to me once, "is *so* in the way in the house!" Although the ladies of Cranford know all each other's proceedings, they are exceedingly indifferent to each other's opinions. Indeed, as each has her own individuality, not to say eccentricity, pretty strongly developed, nothing is so easy as verbal retaliation; but somehow good-will reigns among them to a considerable degree.

The Cranford ladies have only an occasional little quarrel, spirted out in a few peppery words and angry jerks of the head; just enough to prevent the even tenor of their lives from becoming too flat. Their dress is very independent of fashion; as they observe, "What does it signify how we dress here at Cranford, where everybody knows us?" And if they go from home, their reason is equally cogent: "What does it signify how we dress here, where nobody knows us?" The materials of their clothes are, in general, good and plain, and most of them are nearly as scrupulous as Miss Tyler, of cleanly memory; but I will answer for it, the last gigot, the last tight and scanty petticoat in wear in England, was seen in Cranford—and seen without a smile.

I can testify to a magnificent family red silk umbrella, under which a gentle little spinster, left alone of many brothers and sisters, used to patter to church on rainy days. Have you any red silk umbrellas in London? We had a tradition of the first that had ever been seen in Cranford; and the little boys mobbed it, and called it "a stick in petticoats." It might have been the very red silk one I have described, held by a strong father over a troop of little ones; the poor little lady—the survivor of all—could scarcely carry it.

Then there were rules and regulations for visiting and calls; and they were announced to any young peopl... be staying in the town, with all ... the old Manx law... the Tyne-wold.

"Our friends h... are after your ... (fifteen miles, i... "they will give ... the next day, I ... so be at liberty ... to three are ou...

Then, after t...

"It is the ... Mamma has ... more than th... ing a call a... you are nev... of an hour."

"But am ... am I to fin... has passed ...

"You m... my dear, ... in convers...

As ever... whether ... no absor... We kep... small ta...

- *Cranford*'ın tefrika edildiği *Household Words* dergisinin 13 Aralık 1851 tarihli kapak sayfası.
- *Cranford*'ın 1903 tarihli baskısının kapağı.

Henry Matthew Brock'un *Cranford* için yaptığı çizimler:

- Cranfordlı leydiler.
- Miss Jenkyns.

Thomas Heath Robinson'ın *Cranford* için yaptığı çizimler:

- Mrs. Matty.
- Miss Fitz-Adam.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bizim Sosyetemiz

Her şeyden önce, Cranford, Amazonların elindedir; belli bir kiranın üzerindeki bütün evlerin sakinleri kadınlardır. Yeni evli bir çift şehre yerleşecek olursa, nasıl oluyorsa beyefendi sırra kadem basar; ya Cranford'un gece meclislerindeki tek erkek olmak onu ölesiye dehşete düşürmüştür ya da alayıyla, gemisiyle birlikte ya da bütün hafta trenle yalnızca 20 mil mesafedeki büyük ticaret kenti, komşu kent Drumble'da işiyle meşgul olduğu farzedilir. Uzun lafın kısası, beylere ne olmuşsa olmuştur, Cranford'da değillerdir. Cranford'da olsalar ne yapacaklardır ki? Cerrahın otuz millik faaliyet alanı vardır ve Cranford'da geceler; ama her erkek cerrah olamaz. Seçme çiçeklerle dolu, tek bir ayrık otu görünmeyen bahçelerin bakımını yapmak; parmaklıkların ardından sözkonusu çiçeklere imrenerek bakan küçük oğlan çocuklarını kovalamak; kapılar açıksa ara sıra bu kapılardan içeriye dalan kazları kışkışlamak; politika ve edebiyatla ilgili bütün soruları, gereksiz sebepler ve gerekçelerle başlarını ağrıtmadan karara bağlamak; beldedeki herkesin işi gücü hakkında açık ve seçik bilgi edinmek; hizmetkârla-

rını hayranlık uyandırıcı biçimde idare etmek; fakirlere iyilik yapmak (bazen diktatörce) ve başları sıkıştığında birbirlerine en iyi niyetlerle yardımcı olmak – bunlara Cranfordlı hanımlar yeter de artar. "Erkek dediğin," demişti onlardan biri bana bir keresinde, "evde *o kadar* ayak altında oluyor ki!" Cranfordlı hanımlar birbirlerinin işinden gücünden haberdar oldukları halde, birbirlerinin nokta-i nazarlarına karşı son derece kayıtsızdırlar. Elbette, her birinin kendi şahsiyeti, hatta egzantrikliği son derece gelişmiş olduğu için, lafı gediğine koymaktan daha kolay bir şey yoktur onlar için; ama, bir biçimde, aralarında belli bir ölçüde iyi niyet hâkimdir.

Cranfordlı hanımlar ancak nadiren kapışır, birbirlerine bir iki iğneli söz söyler ve kızgın kızgın başlarını sallarlar; hayatlarının uyumlu gidişatını fazlasıyla yavan olmaktan kurtaracak kadar. Giyim kuşamları modadan azadedir; derler ki, "Cranford'da nasıl giyindiğimiz ne fark eder, hepimiz birbirimizi tanıdığımıza göre?" Seyahat edecek olurlarsa, ileri sürdükleri mantık aynı derecede tutarlıdır: "Şurada nasıl giyindiğimiz ne fark eder, hiç kimse bizi tanımadığına göre?" Elbiselerinin kumaşı, genelde, kaliteli ve sadedir ve çoğunluğu sevgiyle yâd edilen Miss Tyler kadar titizdirler; fakat şunu da diyeceğim İngiltere'de giyilen en son karpuz kol, en son dar iç etek de Cranford'da görülmüştür – ve de kimse buna bıyık altından gülmemiştir.

Pek çok ağabey ve abladan artakalmış, nazlı küçük bir kızkurusunun, altına sığındığı pek görkemli aile boyu kırmızı ipekliden şemsiyeyle, yağmurlu günlerde tin tin kiliseye gittiğine şahidim. Londra'da kırmızı ipekliden şemsiye kullanıyor musunuz? Cranford'da bunlardan ilk kez görüp görüleni bir efsane olmuştu; küçük oğlan çocukları "etekli sopa" diye bağrışır, alay ederdi. Bir zamanlar güçlü bir babanın bir alay ufaklığın tepesinde tuttuğu, az önce anlattığım o kırmı-

zı ipekli şemsiye olabilirdi bu; hepsinden artakalmış zavallı yaşlı hanım – zar zor taşıyordu onu.

Sonra, ziyaret ve ev oturmaları için kurallar ve kaideler vardı; bunlar şehre yerleşmesi ihtimali olan gençlere bildirilirdi, vakti zamanında Manx yasalarının Tinwald tepesinde her yıl halka okunması kadar büyük bir ciddiyetle.

"Dostlarımız, bu geceki yolculuğunuzdan sonra nasılsınız, hatırınızı sormak isterler" (bir centilmenin yaylısında onbeş mil) "Yarın dinlenmenizi arzu ediyorlar; ama ertesi gün, eminim, ziyaretinize geleceklerdir; bu yüzden onikiden sonra serbest olunuz – çünkü ev ziyaretlerimiz oniki ile üç arasıdır."

Sonra, ziyaretin ertesinde:

"Bugün üçüncü gün; annen sana söylemiştir herhalde canım, bir ziyareti kabul ettikten sonra iade-i ziyaret için üç günden fazla geçirme; ayrıca onbeş dakikadan fazla da oturma."

"Peki ama saatime mi bakacağım? Onbeş dakika geçtiğini nerden anlayacağım?"

"Hep zamanı düşünmelisin canım ve sohbet sırasında da aklından çıkarmamalısın."

Ziyaret ya da iade-i ziyaret sırasında, hiç kimse bu kuralı aklından çıkarmadığı için de, gerçekten insanı saran bir konu hiç konuşulmazdı. Sohbette kısa cümlelerle yetinir ve zamanında kalkardık.

Cranfordlı bazı iyi ailelerin fakir olduğunu ve iki yakayı bir araya getirmekte zorlandıklarını tahmin ediyorum; ama onlar da Spartalılar gibiydiler, yüksünmelerine gülümseyerek katlanırlardı. Hiçbirimiz paradan söz etmezdik, çünkü bunda ticaret ve alışveriş kokusu vardı ve bazıları fakir de olsa, hepimiz aristokrattık. Cranfordlılarda merhametli bir *esprit de corps*[1] vardı ki, bu sayede aralarından bazıları fıka-

1 (Fr.) Birlik ruhu.

ralıklarını saklamaya çalıştıklarında bütün eksik gediği görmezden gelirlerdi. Mesela, Mrs. Forrester bebek evi büyüklüğündeki evinde bir parti düzenlediğinde, küçük yaşlı kız divanın altındaki tepsiyi alma ricasıyla divanda oturanları rahatsız ettiğinde, herkes bu beklenmedik durumu dünyanın en doğal şeyi gibi karşılamış ve ev haline ilişkin hallerden ve seremonilerden bahsetmeye koyulmuştu, sanki hepimiz ev sahibemizin hizmetçileri, ikinci bir masası, kahyası, uşağı olduğuna inanıyormuşuz gibi. Halbuki sadece küçük kırmızı kolları hiçbir zaman tepsiyi kaldırmaya yetecek kadar güçlü olmadığı için gizlice ev sahibesinin yardımına koştuğu bir besleme kızdan başka kimse yoktu. Ev sahibesi azametle yerine kurulmuş, çayda ne ikram edileceğini bilmiyormuş gibi davranıyordu, oysa o da biliyordu, biz de biliyorduk, o da bildiğimizi biliyordu, biz de onun bildiğimizi bildiğini biliyorduk ki, bütün sabah kuru pasta ve bisküvi yapmakla uğraşmıştı.

Bu genel ve adı konmamış fıkaralığın ve fazlasıyla adı konmuş kibarlığın bir iki sonucu vardı ki, bunlar kötü şeyler değildi ve çoğu toplumsal çevre bunları uygulasa çok da işlerine yarayabilirdi. Mesela, Cranford sakinleri erken yatarlardı, tahta ayakkabılarını takırdatarak, fener tutan birinin mihmandarlığında saat dokuz sularında eve yollanırlardı; ve de saat on buçukta bütün şehir yatmış uyumuş olurdu. Dahası, Cranford'da gece davetlerinde yiyecek içecek babında, pahalı bir şey ikram etmek "vülger" (Cranford'da pek mühim bir kelime) sayılırdı. Sayın Mrs. Jamieson sadece ince katmerle tereyağı ve kek hamurlu bisküvi ikram ederdi; üstelik, bu kadar "elegan bir ekonomi" uygulamasına rağmen müteveffa Glenmire Dükü'nün de baldızıydı.

"Elegan ekonomi!" Nasıl da dilimize pelesenk olmuş Cranford tabirleri! Orada ekonomi her zaman "elegan", para harcamak "vülger ve gösterişçilik"ti; hepimize huzur ve

sükûnet veren bir çeşit "*erişemediği ciğere murdar demecilik*." Albay Brown diye birinin Cranford'a yerleşip açıkça yoksul olduğundan bahsedişi karşısında hissedilen memnuniyetsizliği hiç unutmam – kapalı kapılar pencereler ardında yakın bir dostuna da değil, sokak ortasında! Bağıra bağıra asker sesiyle! Belli bir evi kiralayamamasının sebebi olarak fakirliğini ima ederek. Cranfordlı hanımlar hükümranlık alanlarının bir erkek, üstelik de bir centilmen tarafından işgal edilmesinden zaten şikâyet halindeydiler. Düşük maaşla emekli edilmiş bir albaydı, küçük kent halkının dilekçelerle falan şiddetle kurulmasına karşı çıktığı yakınlardaki bir tren şirketinde iş bulmuştu; erkek cinsinden olması ve tiksindirici tren şirketindeki işi yetmezmiş gibi, bir de fakirliğinden bahsedecek kadar yüzsüzdü – e o halde elbette dışlanmalıydı. Ölüm, yoksulluk kadar gerçek ve yoksulluk kadar aleladeydi; ama insanlar bundan uluorta yüksek sesle söz etmezlerdi. Kibar kulaklara göre bir şey değildi. Görüştüğümüz ahbaplarımızdan biri yoksulluk dolayısıyla arzularını yerine getirmekten mazur olursa, bunu görmezden gelmek konusunda fikir birliğine varmıştık. Bir partiye yürüyerek gelir ya da ayrılırsa, bu gece *nasıl da* güzel, hava *nasıl da* latif olduğu içindi, tahtırevanlar pahalı olduğu için değil. Yazın ipekli yerine basma giyiyorsak, yıkanması kolay bir kumaş istediğimiz içindi; ve bunun gibi, ta ki kendimizi, bizim, hepimizin, çok orta halli insanlar olduğumuz gerçeğine, bu "vülger" gerçeğe kör edene kadar. Tabii, bu durumda, yoksulluktan utanılacak bir şeymiş gibi söz etmeyen bir adamla ne yapacağımızı bilemezdik. Gene de, bir biçimde Albay Brown Cranford'da kendine saygıdeğer bir yer edindi ve aleyhine alınan bütün kararlara rağmen ziyaretine gidildi. Cranford'a yerleşmesinden bir yıl sonra olmalı, Cranford'a gidişimde bir otorite olarak görüşlerine değer verildiğini duymak beni hayretlere düşürdü. Benim kendi dostla-

rım, daha oniki ay önce, albayla kızlarını ziyaret etmeyi teklif dahi etmenin en azılı karşıtları idiler; şimdiyse saat oniki öncesindeki tabu saatlerde bile Albay'ın ziyareti kabul ediliyordu. Doğru, ziyaret sebebi, yakılır yakılmaz tütmeye başlayan bir bacanın durumunu tesbit etmekti; ama gene de Albay Brown gözünü kırpmadan basamaklardan çıktı, odanın içinde bas bas bağırarak konuştu ve sanki hanenin yakın dostuymuş havasında şakalar yaptı. Bazı entipüften seremoniler olmaksızın ve bütün o ufak tefek küçümsemelerle karşılanması umurunda bile olmamıştı. Cranfordlı hanımlar mesafeli davransalar da, o dostaneydi; alaycı küçük iltifatları açık yüreklilikle karşılamıştı; ve erkekçe açıklığıyla yoksul olmaktan utanmayan bir adam olduğu için kendinden bucak bucak kaçılmasının üstesinden gelmişti. Ve sonunda, mükemmel erkek sağduyusu ve evlerde çıkan sorunlara çözüm üretmedeki becerisi, ona Cranfordlı hanımlar nezdinde fevkalade bir otorite mevkii kazandırmıştı. Kendisi yolunda aynen devam etti, popüleritesinden de tersinden olduğu kadar bihaber biçimde; ve eminim, günün birinde latife olsun diye verdiği bir öğüdün basbayağı, dümdüz ciddiye alınacak kadar fikrine saygı duyulduğunu fark edince o da irkilmiştir.

Konu şuydu; yaşlı bir hanımın Alderney cinsi ineği vardı, ineğe kızı gözüyle bakıyordu. Çeyrek saatlik kısa ziyareti bu hayvanın harikulade sütünün ve harikulade zekâsının methini dinlemeden geçirmek mümkün değildi. Miss Betsy Barker'ın Alderney'ini bütün şehir tanır ve sevgiyle karşılardı; bu yüzden zavallı inek günün birinde, sahibinin gözü üzerinde olmadığı bir an kireç kuyusuna düştüğünde duyulan sempati ve üzüntü büyüktü. O kadar yüksek sesle böğürüyordu ki çok geçmeden sesi duyuldu ve kurtarıldı; ama o arada zavallı hayvanın kıllarının büyük kısmı dökülmüştü, çıplak, cıscıbıldak ve sefil bir halde dışarı çıktı. Herkes hayvana acıdı fakat birkaç kişi de komik görünüşü karşısında

bıyık altından gülmeden edemedi. Miss Betsy Barker acı ve üzüntüden ağlayacak gibiydi; hatta yağ banyosu seçeneğini aklından geçirdiği söylendi. Bu çare, belki de, danıştığı türlü kişilerden biri tarafından önerilmişti; önerildi mi bilmiyoruz ama bu çare gündeme gelir gelmez, Albay Brown'ın şu sözleri tarafından veto edildi: "Ona fanila bezi bir yelek ve don giydiriniz hanımefendi, eğer hayatta kalmasını istiyorsanız. Ama benim tavsiyem, zavallı hayvanı bir an önce kesiniz."

Miss Betsy Barker gözlerini kuruladı ve albaya candan teşekkür etti; hemen işe koyuldu ve çok geçmeden bütün kent gri fanila bezine bürünmüş Alderney'nin uslu uslu çayıra adım atışını görmek üzere dışarı uğradılar. Ben kendim onu defalarca seyrettim. Londra'da gri fanila bezine bürünmüş inek görebilir misiniz?

Albay Brown şehrin dışarılarında küçük bir evde, kızlarıyla oturuyordu. Cranford esas ikametgâhım olmaktan çıktıktan sonra oraya yaptığım ilk ziyarette altmışını geçmiş olmalıydı. Dinamik, sportif, esnek bir bedeni vardı, kafasını şöyle askerce bir geriye atışı, yaylanarak yürüyüşü, bütün bunlar onu yaşından çok daha genç gösteriyordu. En büyük kızı neredeyse onun yaşında gösteriyor ve albayın gerçek yaşının gösterdiğinden daha fazla olduğunu ele veriyordu. Miss Brown kırkında olmalıydı; yüzünde hastamsı, acılı, kaygı dolu bir ifade vardı ve gençliğinin şetareti çoktan solmuş gitmiş gibi görünüyordu. Gençken bile gösterişsiz ve sert hatlıydı herhalde. Miss Jessie Brown kızkardeşinden on yaş daha genç ve yirmi kat daha güzeldi. Yüzü yuvarlak ve gamzeliydi. Miss Jenkyns bir keresinde Albay Brown'a kızgınlığından (sebebini biraz sonra size anlatacağım) "Kanımca Miss Jessie'nin artık gamzelerini bırakıp, çocuk gibi görünmeye çalışmaktan vazgeçmesinin zamanı geldi," demişti. Kızın yüzünde çocuksu bir yan olduğu doğruydu; yüz yaşına da gelse, ömrünün sonuna kadar da böyle olacak ben-

ce. Gözleri kocaman, mavi, hayret dolu gözlerdi ve dosdoğru karşısındakine bakıyorlardı; burnu çok biçimli değildi, biraz basıktı, dudakları kırmızı ve dolgundu; saçını da bir dizi küçük bukle halinde tarıyor bu da çocuksu görünüşünü güçlendiriyordu. Güzel miydi değil miydi, bilmiyorum; ama ben yüzünü beğenirdim, herkes de beğenirdi, gamzelerine ise mani olacak hali yoktu. Babasının yürüyüşündeki ve davranışındaki fütursuzluktan bir parça vardı onda da; ve her kadın gözlemci de iki kızkardeşin giyim kuşamlarında hafif bir fark olduğunu bulup çıkarabilirdi – Miss Jessie'ninkiler ablası Miss Brown'ninkinden yılda iki sterlin daha pahalıydı. İki sterlin Albay Brown'un yıllık bütçesinde epey büyük bir rakamdı.

Hepsini bir arada Cranford kilisesinde gördüğümde Brown ailesinin üzerimde bıraktığı etki buydu. Albay'la önceden tanışmıştım – basitçe bacanın istikametini değiştirerek tamir ettiği tüten şömine vakası dolayısıyla. Kilisede, sabah ayininde iki mercekli monoklunu gözlerine yaklaştırıyor, başını dimdik havaya kaldırarak, yüksek sesle ve neşeyle ilahi söylüyordu. Karşılamaları rahipten daha yüksek sesle yapıyordu – rahip cılız ıslıklı sesli bir adamdı, sanıyorum Albay'ın yankılı bas sesinin kendi sesine baskın çıktığı hissine kapılınca, canı sıkılmış ve daha da daha da tiz bir sesle titreterek söylemeye koyulmuştu.

Kiliseden çıkınca, eline çabuk Albay iki kızıyla da hemen en zarif biçimde ilgilenmişti. Dostlarına başıyla selam vermiş, gülümsemişti; fakat Miss Brown'a şemsiyesini açmakta yardım etmeyi bitirene kadar kimseyle tokalaşmamıştı – kızının dua kitabını kendi eline almış, kız titreyen, sinirli ellerle ıslak yollardan yürümek için giysisinin eteğini kaldırıncaya kadar sabırla beklemişti.

Cranfordlı hanımlar davetlerinde Albay Brown'la ne yapacaklardı acaba, merak ediyordum. Eski günlerde, iskambil

partilerinde, göz kulak olunacak, sohbet açılacak beyefendi yok diye çoğunlukla sevinirdik. Gecelerimizin kendi kendine yeterliliğini tebrik ederdik; kibarlık merakımızdan ve erkek makulesini nahoş buluşumuzdan, kendi kendimizi erkek denen şeyin "vülger" olduğuna neredeyse ikna etmiştik. Bu bakımdan dostum ve ev sahibem, Miss Jenkyns'in şerefime parti vereceğini ve Albay'la iki Miss Brown'un da davetli olduğunu öğrendiğimde, gecenin nasıl bir istikamet takip edeceğini sordum kendi kendime. Üzerleri yeşil çuha kaplı oyun masaları, her zamanki gibi gün ışığında kurulmuştu; Kasım'ın üçüncü haftasındaydık, o yüzden saat dört sıraları akşam oluyordu. Her masanın üzerine mumlar ve el değmemiş oyun kartları yerleştirilmişti. Şömine yakılmıştı; tertipli hizmetçi kız son direktiflerini de almıştı; hepimiz elimizde birer mum yakma çubuğu üzerimizde en iyi elbiselerimizle ayakta durmuş, ilk işaret gelir gelmez mumlara saldırmak üzere bekliyorduk. Cranford partileri ciddi olaylardı, en iyi elbiseleri içinde hep birlikte otururken hanımların ciddi biçimde ayakları yerden kesilmiş hissetmelerine sebep olurdu. Üç kişi gelir gelmez, "Preference" denen oyuna oturduk, uğursuz dördüncü bendim. Gelen dört yeni kişi hemen başka masaya oturtuldu; çok geçmeden sabah önünden geçerken yemek odasında gördüğüm çay tepsilerinin her biri bir oyun masasının ortasına yerleştirildi. Porselen yumurta kabuğu inceliğindeydi; eski usul gümüş cilalanmaktan pırıl pırıldı; ama yiyecekler en hafif cinsindendi. Tepsiler daha masaya yeni koyulmuştu ki, Albay ve iki Miss Brown içeri girdiler; şöyle ya da böyle Albay'ın orada bulunan bütün hanımların gözdesi olduğunu görebiliyordum. Kırışmış alınlar gevşedi, tiz sesler o yaklaşırken alçaldı. Miss Brown hasta ve karalar bağlamış denecek kadar keyifsiz görünüyordu. Miss Jessie her zamanki gibi gülümsüyor ve neredeyse babası kadar popüler görünüyordu. Albay odayı hemen ve sessizce erkek

varlığıyla doldurdu; herkesin arzularıyla ilgileniyor, boş fincanlarla ve terayağlı ekmeği olmayan hanımlarla ilgilenerek güzel hizmetçi kızın yükünü hafifletiyordu; ama bunların hepsini o kadar zahmetsiz ve vakur bir biçimde yapıyor, güçlülerin zayıflara yardım etmesi son derece doğalmış gibi yerine getiriyordu ki, bütün bu süreç boyunca tam bir erkekti. Eli üç peniye iskambil oynarken sanki üç sterline oynuyormuş kadar ciddiydi; ama tanımadığı insanlara gösterdiği bütün dikkat esnasında, bir gözü de acı çeken kızının üzerindeydi – kız acı çekiyordu eminim, gerçi birçok kimseye sadece huysuzluk ediyormuş gibi gelebilirdi. Miss Jessie iskambil oyunu bilmiyordu, ama o partiye gelmeden önce oldukça küskün görünmeye niyetlenen oyuna katılmayanlarla sohbet ediyordu. Eski, akoru bozuk bir piyano eşliğinde şarkı da söyledi, piyano gençliğinde küçük bir klavsendi sanıyorum. Miss Jessie "Hazeldean'lı İskoç" şarkısını biraz ahengi bozuk söylemişti; ama hiçbirimiz müzikten pek anlamıyorduk, gene Miss Jenkyns müzikle alakası olmayan kendi tutturduğu bir tempoyla müziğe eşlik etti, anlıyormuş görünsün diye.

Miss Jenkyns'in bunu yapması büyük kibarlıktı; çünkü fark etmiştim, biraz önce, Miss Jessie Brown'ın boş bulunup Edinburgh'da esnaf bir dayısı olduğunu (Shetland yününden söz açılmışken) söylemesi onu epeyce kızdırmıştı. Miss Jenkyns bu itirafı korkunç bir öksürükle bastırmaya çalışmıştı – çünkü pek Saygıdeğer Mrs. Jamieson Miss Jessie'ye en yakın olan oyun masasında oturmaktaydı, kendisi bir esnafın yeğeniyle aynı odada bulunduğunu duysa ne derdi, ne düşünürdü! Ama Miss Jessie Brown (pek patavatsızdı, ertesi sabah hepimiz bunda hemfikirdik) bu bilgiyi tekrarladı ve Miss Pole'u istenen Shetland yününün aynısını kolayca bulabileceği konusunda temin etti; "dayım vasıtasıyla, Shetland yününün envai çeşidini bulundurur, dükkânı var Edinbro'da."

Miss Jenkyns'in müzik dinlemeyi teklif etmesi, bu olayın tadını ağzımızdan, sedasını kulaklarımızdan silmek içindi; onun için gene söylüyorum, tempo tutarak büyük kibarlık göstermişti.

Tepsiler, üzerlerinde bisküvi ve şarapla, tam dokuza çeyrek kala yeniden ortaya çıktığında, sohbet her zamanki gibi oyunların birbirinden farkı ve oyun hileleri üzerine yönelmişti; ama Albay Brown ufak ufak edebiyattan söz etmeye koyuldu.

"'*Pickwick'in Maceraları*'nın hiçbir sayısını gördünüz mü?" dedi (çünkü o sıralar cüzler halinde yayınlıyorlardı.) "Çok esaslı bir şey."

Şimdi, Miss Jenkyns Cranford'un müteveffa bölge papazının kızıydı; ve basılı bir miktar vaaz ve epeyce iyi bir dinî eserler kitaplığına sahip olması dolayısıyla kendini edebiyattan anlar sayıyordu ve kitaplar üzerine her konuşmayı bir meydan okuma olarak görüyordu. Cevap verdi ve "evet gördüğünü hatta evet belki okumuş olabileceğini" söyledi.

"Peki nasıl buldunuz?" diye bağırdı Albay. "Pek enfes değiller mi?"

Böyle itiştirilince, Miss Jenkyns için sazı eline almaktan başka çare kalmamıştı.

"Şunu söylemek zorundayım, hiçbir biçimde Dr. Johson'ın eline su dökemez. Gene de, ola ki yazar gençtir. Sebat etmeli, fevkalade Doktor'u kendine örnek alırsa belki de bir şeyler olur ondan, kimbilir?" Albay Brown'ın bu kadarını sessiz sedasız sineye çekmesi belli ki imkânsızdı; Miss Jenkyns daha cümlesini bitiremeden sözcüklerin dilinin ucuna geldiğini gözümle gördüm.

"Bu bambaşka bir olay, hanımefendiciğim–" diye girişti.

'Tamamiyle farkındayım," diye cevapladı beriki. "O yüzden müsamaha gösteriyorum, Albay Brown."

"Lütfen bu ayki sayıdan bir sahne okumama izin veriniz,"